

บทที่ 1

บทนำ

ภูมิหลัง

สภาพของสังคมในที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว สังคมประเทศไทย เป็นยุคที่มีความก้าวหน้าของเทคโนโลยีและนวัตกรรมใหม่ๆ ที่ทันสมัยเข้ามา มีบทบาท พร้อมกับวัฒนธรรมของชาติตะวันตก ซึ่งก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงอย่างต่อเนื่องทั้ง ทางด้านเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม ซึ่งการศึกษาถือได้ว่าเป็นรากฐานสำคัญที่สุด ในการสร้างสรรค์ความเจริญก้าวหน้า และเป็นการขับเคลื่อนให้เกิดการพัฒนาในทุกๆ ด้าน รวมทั้งการแก้ปัญหาต่างๆ ในสังคม เนื่องจากการศึกษาเป็นกระบวนการที่ช่วยให้คน ได้พัฒนาตนเองในด้านต่างๆ ตลอดเวลา โดยมีเป้าหมายเพื่อพัฒนาคนไทยให้มีความ เจริญงอกงามทั้งทางด้านสติปัญญา ความรู้ คุณธรรม ความดีงามในจิตใจ มีความ สามารถที่จะทำงาน และคิดวิเคราะห์ได้อย่างถูกต้อง สามารถเรียนรู้ แสวงหาความรู้ ตลอดจนใช้ความรู้อย่างสร้างสรรค์ ซึ่งสอดคล้องกับพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 และ (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2553 มาตรา 6 ได้กำหนดให้การจัดการศึกษาต้องเป็นไปเพื่อพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่ สมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้ และคุณธรรม มีจริยธรรมและวัฒนธรรม ในการดำรงชีวิต สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข การจัดการศึกษาต้องยึดหลัก ว่าผู้เรียนทุกคนสามารถเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้ และถือว่าผู้เรียนสำคัญที่สุด กระบวนการจัดการศึกษาต้องส่งเสริมให้ผู้เรียนสามารถพัฒนาตนเองตามธรรมชาติและเต็ม ศักยภาพ ซึ่งในการจัดกระบวนการเรียนรู้จำเป็นต้องมีการจัดให้สอดคล้องกับความถนัด และความสนใจของผู้เรียน ช่วยฝึกทักษะกระบวนการคิด การเรียนรู้จากประสบการณ์ จริง (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ สำนักงานกฤษฎีกา, 2553, หน้า 3)

แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 (พ.ศ. 2560 – 2564) ได้จัดทำขึ้นในช่วงเวลาของการปฏิรูปประเทศท่ามกลางสถานการณ์โลกที่เปลี่ยนแปลง อย่างรวดเร็วและเชื่อมโยงกันใกล้ชิดกันมากขึ้น โดยได้น้อมนำหลัก “ปรัชญาของ

เศรษฐกิจพอเพียง” มาเป็นปรัชญานำทางในการพัฒนาประเทศต่อเนื่องจากแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 9 – 11 เพื่อเสริมสร้างภูมิคุ้มกันและช่วยให้สังคมไทยสามารถยืนหยัดอยู่ได้อย่างมั่นคงเกิดภูมิคุ้มกัน และมีการบริหารจัดการความเสี่ยงอย่างเหมาะสม ส่งผลให้การพัฒนาประเทศสู่ความสมดุลและยั่งยืน ในการจัดทำแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 12 ครั้งนี้ สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (สศช.) ได้จัดทำบนพื้นฐานของยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี (พ.ศ. 2560 – 2579) ซึ่งเป็นแผนแม่บทหลักของการพัฒนาประเทศ และเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainable Development Goals : SDGs) รวมทั้งการปรับโครงสร้างประเทศไทยไปสู่ประเทศไทย 4.0 ตลอดจนประเด็นการปฏิรูปประเทศ นอกจากนี้ยังให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วมของภาคีการพัฒนาทุกภาคส่วนทั้งในระดับกลุ่มอาชีพ ระดับภาค และระดับประเทศในทุกขั้นตอนของแผนฯ อย่างกว้างขวางและต่อเนื่อง เพื่อร่วมกันกำหนดวิสัยทัศน์และทิศทางการพัฒนาประเทศ รวมทั้งร่วมจัดทำรายละเอียดยุทธศาสตร์ของแผนฯ เพื่อมุ่งสู่ “ความมั่นคง มั่งคั่งและยั่งยืน” การพัฒนาประเทศในระยะแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 12 จึงเป็นจุดเปลี่ยนที่สำคัญในการเชื่อมต่อกับยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี ในลักษณะการแปลงยุทธศาสตร์ระยะยาวสู่การปฏิบัติ โดยในแต่ละยุทธศาสตร์ของแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 12 ได้กำหนดประเด็นการพัฒนาพร้อมทั้งแผนงาน/โครงการสำคัญเพื่อเตรียมความพร้อมคน สังคม และระบบเศรษฐกิจของประเทศให้สามารถปรับตัวรองรับผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงได้อย่างเหมาะสม ขณะเดียวกัน ยังได้กำหนดแนวคิดและกลไกการขับเคลื่อนและติดตามประเมินผลที่ชัดเจนเพื่อกำกับให้การพัฒนาเป็นไปอย่างมีทิศทางและเกิดประสิทธิภาพ นำไปสู่การพัฒนาเพื่อประโยชน์สุขที่ยั่งยืนของสังคมไทย

การศึกษาเป็นกระบวนการพัฒนามนุษย์ให้มีความเจริญงอกงาม ทั้งทางด้านความรู้ สติปัญญา คุณธรรม ความดีงาม มีความสามารถที่จะทำงาน และคิดวิเคราะห์ได้อย่างถูกต้อง สามารถเรียนรู้ แสวงหาความรู้ ตลอดจนใช้ความรู้อย่างสร้างสรรค์ มีสุขภาพร่างกายและจิตใจสมบูรณ์แข็งแรง ประกอบอาชีพได้ มีวิถีชีวิต กลมกลืน ธรรมชาติสิ่งแวดล้อม ปรับตัวได้ในสังคมที่กำลังเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว การศึกษาสามารถเกื้อหนุน การพัฒนาประเทศได้อย่างเหมาะสม สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงทุกด้านของประเทศ ซึ่งสอดคล้องกับอุดมการณ์การจัดการศึกษา คือ ให้มีการศึกษาตลอดชีวิต ทำให้สังคมไทยเป็นสังคมแห่งการเรียนรู้ การศึกษาที่สร้างคุณภาพชีวิต และอยู่ในสังคมบูรณาการ อย่างสมดุลระหว่างปัญญาธรรม คุณธรรมและวัฒนธรรม

เป็นการศึกษาตลอดชีวิตเพื่อคนไทยทั้งปวง (สุมน อมรวิวัฒน์, 2550, หน้า 461)

การบริหารสถานศึกษา เป็นภารกิจหลักของผู้บริหารที่จะต้องกำหนดแบบแผนวิธีการและขั้นตอนต่างๆ ในการปฏิบัติงานไว้อย่างเป็นระบบ เพราะถ้าระบบการบริหารงานไม่ดีจะกระทบกระเทือนต่อส่วนอื่นๆ ของหน่วยงาน นักบริหารที่ดีต้องรู้จักเลือกวิธีการบริหารที่เหมาะสมและมีประสิทธิภาพ เพื่อที่จะให้งานนั้นบรรลุจุดหมายที่วางไว้ การบริหารงานนั้น จะต้องใช้ศาสตร์และศิลป์ทุกประการ เพราะว่าการดำเนินงานต่างๆ มิใช่เพียงกิจกรรมที่ผู้บริหารจะกระทำเพียงลำพังคนเดียว แต่ยังมีผู้ร่วมงานอีกหลายคนที่มีส่วนทำให้งานนั้นประสบความสำเร็จ (ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์, 2544, หน้า 8) ซึ่งการบริหารการศึกษาในสถานศึกษา เพื่อให้สถานศึกษาประสบผลสำเร็จและสอดคล้องกับแนวทางการปฏิรูปการศึกษานั้น ปัจจัยสำคัญต่อการเสริมสร้างการเรียนรู้ในโรงเรียน คือ ระบบการบริหารจัดการที่มีประสิทธิภาพ และการมีส่วนร่วม ซึ่งตรงตามมาตรา 22 ว่าด้วยการจัดการศึกษา ต้องยึดหลักว่าผู้เรียนทุกคนมีความสามารถเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้ และถือว่าผู้เรียนมีความสำคัญที่สุด กระบวนการจัดการศึกษาต้องส่งเสริมให้ผู้เรียนสามารถพัฒนาตามธรรมชาติและเต็มตามศักยภาพ ดังนั้น ผู้บริหารสถานศึกษาจึงมีบทบาทที่สำคัญอย่างยิ่งในฐานะผู้นำหลัก ซึ่งมีภาระหน้าที่สำคัญ คือ เป็นผู้นำทางการศึกษา มีความรับผิดชอบในการบริหารงานด้านต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง ซึ่งสอดคล้องกับพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 และ (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2553 มาตรา 39 ได้กำหนดให้มีการกระจายอำนาจการบริหารและการจัดการศึกษาทั้ง 4 ด้าน คือ ด้านวิชาการ งบประมาณ การบริหารงานบุคคล และการบริหารทั่วไป ไปยังคณะกรรมการและสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา และสถานศึกษาในเขตพื้นที่การศึกษาโดยตรง เพื่อให้เกิดประสิทธิผลของโรงเรียน โดยเป็นความสามารถของผู้บริหารและครูในโรงเรียนที่ทำงานร่วมกัน จนสามารถทำให้นักเรียนใฝ่รู้ รักการอ่าน แสวงหาความรู้ด้วยตนเอง (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ สำนักนายกรัฐมนตรี, 2553, หน้า 14)

โดยเป็นการเตรียมความพร้อมด้านคน สังคม และระบบเศรษฐกิจของประเทศให้มีโอกาสและสามารถปรับตัว เพื่อรองรับผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงได้อย่างเหมาะสมให้ความสำคัญกับการพัฒนาคนและสังคมไทยให้มีคุณภาพมีโอกาเข้าถึงทรัพยากรอย่างแท้จริง มีสาระสำคัญที่สอดคล้องกับสำนักงานการปฏิรูปการศึกษา 5 ประการ คือ ปฏิรูปการศึกษา ปฏิรูปการเรียนรู้ ปฏิรูประบบบริหารจัดการ ปฏิรูปครู

คณาจารย์ และบุคลากร และปฏิรูปทรัพยากร และการลงทุนเพื่อการศึกษาซึ่งมีการจัดลำดับความสำคัญหรือจุดเน้นของการปฏิรูปและเลือกทำเป็นระบบขั้นตอนอย่างชัดเจน ตั้งแต่การปฏิรูป หลักสูตรและกระบวนการเรียนการสอน การพัฒนาครู กระจายอำนาจ การสร้างเครือข่ายแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ดังนั้น หลักการบริหารงาน ทั้ง 4 ด้านที่แต่ละโรงเรียนได้ดำเนินการจะต้องมีการบริหารจัดการองค์การให้มีคุณภาพสอดคล้องกับประสิทธิผลของโรงเรียน ซึ่งการพัฒนาองค์การให้ไปสู่เป้าหมายนั้นมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องสร้างองค์การที่มีความเข้มแข็งและมีภูมิคุ้มกันภายในขององค์การ ดังนั้น การพัฒนาองค์การแห่งการเรียนรู้เป็นหัวใจสำคัญที่ทุกองค์การต้องสร้างให้เกิดขึ้นในทุกระดับตั้งแต่ระดับบุคคล ระดับกลุ่ม และระดับขององค์การ เพื่อให้เกิดการถ่ายทอดความรู้ซึ่งกันและกันอยู่เสมอๆ อย่างต่อเนื่องทั้งภายในระหว่างบุคคลควบคู่ไปกับการรับความรู้จากภายนอก เป้าประสงค์ที่สำคัญ คือ การเอื้อให้เกิดโอกาสในการหาแนวทางปฏิบัติที่ดีที่สุด (Best Practices) เพื่อนำไปสู่การพัฒนาและการสร้างฐานองค์การให้มีความรู้ที่เข้มแข็ง (Core competence) ขององค์การที่มีการศึกษาเรียนรู้ของบุคลากรภายในขององค์การอยู่ตลอดเวลาอย่างต่อเนื่อง เพื่อสนับสนุนการพัฒนาองค์การไปสู่องค์การแห่งการเรียนรู้ อีกทั้ง ปัจจัยที่ส่งผลต่อพฤติกรรมการทำงานของบุคลากรในองค์การอย่างมีประสิทธิภาพนั้น คือ ปัจจัยด้านความพึงพอใจในงานของบุคลากร ในองค์การนั้นที่เป็นส่วนหนึ่งและเป็นแรงผลักดันที่สำคัญในการปฏิบัติงานภายในขององค์การ ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญที่จะส่งผลให้บุคลากรในองค์การมีความรัก ศรัทธาความกระตือรือร้นรวมทั้งมุ่งมั่นในการปฏิบัติงานในองค์การได้อย่างดีและมีประสิทธิภาพเกิดประสิทธิผลต่อองค์การนั้นๆ เป็นอย่างยิ่ง (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2560)

โรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษาเป็นยุทธศาสตร์สำคัญยิ่งต่อการพัฒนาสังคม เศรษฐกิจ การเมืองของประเทศ ซึ่งรัฐบาลเล็งเห็นผลการศึกษาเป็นปัจจัยสำคัญต่อการพัฒนาคุณภาพของคนและมีความเกี่ยวข้องกับการพัฒนาประเทศให้เจริญก้าวหน้าไปพร้อมๆ กันทุกด้านอย่างสมดุล เป็นการยกระดับมาตรฐานการศึกษาให้กับประชาชนให้สูงขึ้นโดยเปิดโอกาสให้ประชาชนทั่วประเทศได้มีโอกาสอย่างเท่าเทียมกันทางการศึกษา โดยบทบัญญัติรัฐธรรมนูญ แห่งราชอาณาจักรไทยบัญญัติว่าบุคคลย่อมมีสิทธิเสมอกันในการรับการศึกษาขั้นพื้นฐานไม่น้อยกว่า 12 ปี รัฐจะต้องจัดการศึกษาให้อย่างทั่วถึงและมีคุณภาพโดยไม่เก็บค่าใช้จ่าย จึงได้กำหนดนโยบายขยาย

การศึกษาขั้นพื้นฐาน จัดการศึกษาให้แก่กลุ่มนักเรียนที่จบชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ทุกคน โดยเฉพาะชุมชนชนบทที่ห่างไกล ได้มีโอกาสศึกษาต่อในระดับมัธยมศึกษาตอนต้น เท่าเทียมกับนักเรียนโรงเรียนในเมือง รัฐบาลจึงมอบหมายให้กระทรวงศึกษาธิการ เปิดโรงเรียนขยายโอกาสในโรงเรียนประถมศึกษาที่กระจายครอบคลุมทั่วประเทศที่มี ศักยภาพในการจัดการศึกษาในระดับนี้ (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2550, หน้า 151-157)

การจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานของประเทศ จะต้องดำเนินการให้บรรลุเป้าหมาย ในการสร้างบุคคลแห่งการเรียนรู้ องค์การแห่งการเรียนรู้และสังคมแห่งการเรียนรู้เพื่อเป็น องค์ประกอบสำคัญในการขับเคลื่อนกระบวนการพัฒนาและยกระดับการศึกษาของ ประเทศให้สามารถเข้าสู่การแข่งขันในระดับสากลได้จากบทบาทหน้าที่ดังกล่าว สถานศึกษาขั้นพื้นฐานซึ่งถือได้ว่าเป็นสถาบันทางสังคมที่ได้รับมอบหมายให้มีหน้าที่สร้าง และพัฒนาคนให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ จึงต้องเผชิญกับภารกิจความรับผิดชอบที่ซับซ้อน แปลกใหม่และท้าทายต่อการบูรณาการศาสตร์ต่างๆ ที่นำมาใช้ในการบริหารจัดการ การศึกษาเพื่อนำไปสู่การบรรลุเป้าหมายได้อย่างมีประสิทธิภาพและเกิดประสิทธิผล สูงสุด การพัฒนาโรงเรียนให้มีคุณภาพและมาตรฐานจึงเป็นการพัฒนาคุณภาพของคน ซึ่งเป็นบทบาทและหน้าที่หลักของโรงเรียนในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ให้ผู้เรียนมีความรู้ ความสามารถ อบรมสั่งสอนให้ผู้เรียนเป็นคนดีและสามารถอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข นั้น คือ เน้นคุณภาพของผู้เรียนซึ่งถือว่าเป็นตัวบ่งชี้สำคัญของประสิทธิผลของโรงเรียน และถ้าเรามองโรงเรียนในรูปขององค์การเชิงระบบสังคมก็จัดได้ว่าเป็นองค์การประเภท ให้บริการที่ผูกพันกับเรื่องของการสอนและการเรียนรู้เป็นหลัก ดังนั้น เป้าหมายสุดท้าย (Ultimate goal) ของโรงเรียน คือ การเรียนรู้ของนักเรียนนั่นเอง (Student Learning) (Hoy & Miskel, 2008, p. 33)

การบริหารงานที่มีประสิทธิผลนั้น เกิดจากโรงเรียนที่มีสภาพทางสังคม บรรยากาศ และสิ่งแวดล้อมรอบๆ ตัวผู้เรียนที่เอื้ออำนวยต่อการเรียนรู้ที่เหมาะสม มีความพร้อมในด้านทรัพยากรต่างๆ เอกสาร สื่อวัสดุ อุปกรณ์ เทคโนโลยีที่เหมาะสม มีคุณภาพและประสิทธิภาพ มีงบประมาณเพียงพอ และมีทรัพยากรมนุษย์ เพื่อให้ สามารถจัดการศึกษาได้อย่างดี ผู้เรียนมีความรู้ ความสามารถ และทักษะในด้านต่างๆ เพื่อให้กระบวนการจัดการศึกษาเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ สามารถพัฒนาผู้เรียนให้เป็น บุคคลแห่งการเรียนรู้ที่มีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น เห็นคุณค่าของการดำรงไว้ซึ่งทรัพยากร

ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม อยู่ในสังคมที่มีการเปลี่ยนแปลงได้อย่างมีความสุข ก่อให้เกิดการพัฒนาประเทศชาติได้อย่างมั่นคงและยั่งยืน โดยองค์ประกอบประสิทธิผลของโรงเรียนเป็นระบบสังคมรูปนัยที่จะต้องจัดความสัมพันธ์ภายนอกกับกระบวนการภายในองค์กรให้สอดคล้องกับเงื่อนไขของกระบวนการศึกษาของสังคม ระบบของโรงเรียนจะมั่นคงก็ต่อเมื่อสร้างผลผลิตให้เป็นที่ยอมรับและสอดคล้องกับความต้องการของสังคม วัตถุประสงค์ของโรงเรียน คือ ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน การจัดสรรทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพ มีความสามารถในการปรับเปลี่ยนต่อสภาวะแวดล้อมที่กระทบทั้งภายในและภายนอก และสามารถสร้างความพึงพอใจในการทำงานของครู (พิมพรรณ สุริโยม, 2552, หน้า 27) กล่าวโดยสรุป ประสิทธิภาพในการบริหารสถานศึกษา ย่อมขึ้นอยู่กับผู้บริหารเป็นสำคัญ ภายใต้ข้อจำกัดของการบริหารโรงเรียน เป็นแนวทางหนึ่งที่จะช่วยในการปฏิบัติงานของผู้บริหารบรรลุผลตามเป้าหมายหรือวัตถุประสงค์ที่กำหนด คือ การพัฒนาผู้บริหารโรงเรียน ทั้งนี้เนื่องจากผู้บริหารโรงเรียน มีฐานะเป็นนักบริหาร มีหน้าที่ทำให้โรงเรียนบรรลุวัตถุประสงค์ เป็นผู้มีหน้าที่ที่จะต้องส่งเสริมให้เกิดเป็นระบบความร่วมมือในการปฏิบัติงาน

จากการติดตามการประเมินผลโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา พบว่ามีปัญหาหลากหลายประการโดยเฉพาะอย่างยิ่งปัญหาด้านการบริหารจัดการ เกี่ยวกับอาคารเรียนงบประมาณ บุคลากร ความพร้อมด้านปัจจัยทางการเรียนและปัจจัยด้านการบริหารแบบมีส่วนร่วมในการบริหาร ซึ่งโดยเฉพาะผลการทดสอบการศึกษา พบว่าโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษายังไม่ได้มีคุณภาพทัดเทียมกับโรงเรียนทั่วไปที่เปิดสอนเฉพาะในระดับประถมศึกษาและระดับมัธยมศึกษา โดยเทียบเคียงจากผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนระดับชาติ (O-NET) ในระดับประถมศึกษาปีที่ 6 และมัธยมศึกษาปีที่ 3 โดยโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษามีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนระดับชาติ (O-NET) น้อยกว่าโรงเรียนที่จัดการศึกษาเฉพาะประถมศึกษาและมัธยมศึกษา จากรายงานสถิติของสถาบันทดสอบการศึกษาแห่งชาติ (องค์การมหาชน) สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานมีนโยบายให้ยกระดับคุณภาพสถานศึกษาเร่งรัดปรับปรุงโรงเรียนให้เป็นองค์กรที่มีคุณภาพและมาตรฐานระดับสากลบนพื้นฐานของความเป็นไทย ทুমเทมาตการเพื่อยกระดับคุณภาพสถานศึกษาเพื่อไม่ให้ผู้เรียนต้องเสียโอกาสได้รับการศึกษาที่มีคุณภาพและได้รับการพัฒนาศักยภาพสูงสุดในตน มีความรู้และทักษะที่แข็งแกร่งและเหมาะสมเป็นพื้นฐานสำคัญในการเรียนรู้อะดับสูงขึ้นไปและการดำรงชีวิตในอนาคต (สำนักงาน

คณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2557) ซึ่งในการบริหารจัดการโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษาให้มีประสิทธิภาพนั้นการดำเนินงานของโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษาที่ก่อให้เกิดประสิทธิผลสูงสุดนั้นอยู่ที่ปัจจัยทางการบริหารไม่ว่าจะเป็นปัจจัยทางด้านการบริหารงานวิชาการ งานงบประมาณ งานบริหารบุคคลหรือการบริหารทั่วไปล้วนมีอิทธิพลต่อการบริหารจัดการศึกษาภายในโรงเรียนทั้งสิ้น ซึ่งจากการศึกษาวิจัยของนักวิชาการทั้งในและต่างประเทศสามารถสรุปได้ว่า ปัจจัยที่มีอิทธิพลทั้งทางตรงและทางอ้อมรวมทั้งใช้พยากรณ์ประสิทธิผลของโรงเรียน ได้แก่ ปัจจัยด้านชีวสังคมของครู ผู้บริหาร การเป็นผู้นำทางวิชาการของผู้บริหาร บรรยากาศของโรงเรียน ความพึงพอใจในการทำงานของครู พฤติกรรมการบริหาร พฤติกรรมการสอนประสบการณ์ ความสามัคคีของครู การได้รับการสนับสนุนทางสังคม พฤติกรรมด้านการเรียน การเรียนพิเศษ การศึกษา ฐานะทางเศรษฐกิจของผู้ปกครองวัฒนธรรมองค์การ ความจงรักภักดี แรงจูงใจและวิสัยทัศน์ของผู้บริหาร (พิมพอร์ สดเชียม, 2547, หน้า 7-10 ; สมจิต อุดม, 2547, หน้า 14-16; สัมฤทธิ์ กางเพ็ง, 2551, หน้า 81; Gibson and others, 1991 pp. 25-28) ซึ่งต่อมา Hoy & Miskel (2008, p. 465) ได้ให้ทัศนะว่าถ้ามองประสิทธิผลของโรงเรียนตามระบบสังคม (Social-systems) ก็สามารถวัดประสิทธิผลของโรงเรียนได้จาก 5 ตัวชี้วัด ดังนี้ คุณภาพครู ความปรองดองภายในโรงเรียน ความวิริยะอุตสาหะของครู ความสำเร็จของนักเรียนและความพึงพอใจในงานของครู ส่วนการที่จะระบุได้ว่าโรงเรียนใดมีประสิทธิผลนั้น โรงเรียนมีความจำเป็นต้องดำเนินการประเมินประสิทธิผล เพราะจะเป็นตัวบ่งชี้ถึงความสำเร็จหรือความอยู่รอดของโรงเรียน ซึ่งสามารถทำได้ด้วยการเปรียบเทียบระหว่างวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ของโรงเรียนและผลที่ได้จากการดำเนินงานของผู้เกี่ยวข้องหรือเพื่อศึกษาความสอดคล้องกันของผลผลิตกับเป้าหมายที่กำหนด (Dejnozka, 1983, p. 58)

จากสภาพการณ์การจัดการศึกษาของโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษาดังกล่าวเป็นต้นนี้ ชี้ให้เห็นว่าคุณภาพการจัดการศึกษาของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยเฉพาะอย่างยิ่งโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษาจะต้องดำเนินการอย่างเร่งด่วน ทั้งด้านการผลิตนักเรียนให้มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนที่สูงขึ้น ด้านการพัฒนาผู้เรียนให้มีทัศนคติ ด้านการปรับเปลี่ยนรูปแบบการศึกษาให้ทันต่อการปฏิรูปการศึกษาและการเปลี่ยนแปลงทั้งทางสังคม เศรษฐกิจ การเมือง การปกครอง และสภาพท้องถิ่น จากปัญหาดังกล่าว ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาเกี่ยวกับปัจจัยทางการบริหารที่ส่งผลต่อ

ประสิทธิผลการบริหารงานของโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา
ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน เพื่อประโยชน์ใน
การปรับปรุงและพัฒนาคุณภาพการจัดการศึกษาในโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา
ต่อไป

คำถามการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้กำหนดปัญหาการวิจัย ไว้ดังนี้

1. ปัจจัยทางการบริหารที่มีอิทธิพลต่อประสิทธิผลการบริหารงานของ
โรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษาภาคตะวันออกเฉียงเหนือ สังกัดสำนักงาน
คณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน อยู่ในระดับใด
2. ตัวแบบปัจจัยทางการบริหารที่มีอิทธิพลต่อประสิทธิผลการบริหารงาน
ของโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษาภาคตะวันออกเฉียงเหนือ สังกัดสำนักงาน
คณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานที่พัฒนาขึ้นสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์หรือไม่
3. ปัจจัยทางการบริหารมีอิทธิพลทางตรง อิทธิพลทางอ้อม และอิทธิพล
รวมต่อประสิทธิผลการบริหารงานของโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา
ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานอย่างไร

ความมุ่งหมายของการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้กำหนดความมุ่งหมายของการวิจัย ไว้ดังนี้

1. เพื่อศึกษาระดับปัจจัยทางการบริหาร วิเคราะห์ระดับประสิทธิผล
การบริหารงานของโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษาภาคตะวันออกเฉียงเหนือ
สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน
2. เพื่อตรวจสอบความสอดคล้องกลมกลืนของตัวแบบปัจจัยทางการ
บริหารที่มีอิทธิพลต่อประสิทธิผลการบริหารงานของโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา
ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานที่พัฒนาขึ้น
กับข้อมูลเชิงประจักษ์
3. เพื่อศึกษาอิทธิพลทางตรง อิทธิพลทางอ้อม และอิทธิพลรวมของปัจจัย

ทางการบริหารที่มีอิทธิพลต่อประสิทธิผลการบริหารงานของโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษาภาคตะวันออกเฉียงเหนือ สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน

สมมติฐานของการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้ตั้งสมมติฐานในการวิจัย ไว้ดังนี้

1. ระดับปัจจัยทางการบริหารที่นำมาศึกษา และระดับประสิทธิผลการบริหารงานของโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษาภาคตะวันออกเฉียงเหนือ อยู่ในระดับมากขึ้นไป
2. ตัวแบบความสัมพันธ์โครงสร้างเชิงเส้นตามทฤษฎีระหว่างปัจจัยทางการบริหารกับประสิทธิผลการบริหารงานของโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษาภาคตะวันออกเฉียงเหนือสอดคล้องกลมกลืนกับข้อมูลเชิงประจักษ์
3. ตัวแปรปัจจัยทางการบริหารที่นำมาศึกษามีอิทธิพลทางตรง อิทธิพลทางอ้อม และอิทธิพลรวมต่อประสิทธิผลการบริหารงานของโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษาภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ตามตัวแบบที่พัฒนาขึ้น

ความสำคัญของการวิจัย

การวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยได้กำหนดความสำคัญจากผลการวิจัย ดังนี้

1. ได้ตัวแบบความสัมพันธ์โครงสร้างเชิงเส้นของปัจจัยทางการบริหารที่ส่งผลต่อประสิทธิผลการบริหารงานของโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษาภาคตะวันออกเฉียงเหนือ สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน
2. ผู้บริหารโรงเรียนได้ทราบปัจจัยทางการบริหารงานโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษาในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน
3. โรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษาในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานสามารถใช้เป็นแนวทางในการวางแผนการบริหารและสรรหาบุคลากรเพื่อการพัฒนาประสิทธิผลของโรงเรียน

ขอบเขตการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตของการวิจัยไว้ ดังนี้

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย

1.1 ประชากร ได้แก่ โรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษาในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ในปีการศึกษา 2561 จำนวน 3,287 โรงเรียน (สถิติข้อมูลสารสนเทศทางการศึกษา ปีการศึกษา 2560 : สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, กระทรวงศึกษาธิการ)

1.2 กลุ่มตัวอย่างในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ โรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน จำนวน 346 โรงเรียน โดยใช้โรงเรียนเป็นหน่วยวิเคราะห์ (unit of analysis) มีขั้นตอนกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างและการสุ่มตัวอย่าง ดังนี้

1.2.1 กลุ่มตัวอย่างใช้วิธีสุ่มแบบหลายขั้นตอน (multi-stage random sampling) ซึ่งมีขั้นตอนการสุ่มตัวอย่าง ดังนี้

1.2.1.1 สุ่มจังหวัดในเขตพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ 20 จังหวัด โดยการสุ่มอย่างง่าย ได้กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 19 จังหวัด ประกอบด้วย ได้แก่ นครราชสีมา อุบลราชธานี ขอนแก่น บุรีรัมย์ อุดรธานี ศรีสะเกษ สุรินทร์ ร้อยเอ็ด ชัยภูมิ สกลนคร กาฬสินธุ์ มหาสารคาม นครพนม เลย ยโสธร หนองคาย หนองบัวลำภู บึงกาฬ มุกดาหาร

1.2.1.2 แต่ละจังหวัดสุ่มสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา โดยใช้เกณฑ์คัดเลือกทั้งหมด จำนวน 60 เขต

1.2.1.3 สุ่มอย่างง่าย โรงเรียนกลุ่มตัวอย่าง 346 โรงเรียน ในแต่ละโรงเรียนได้กำหนดให้ผู้บริหารโรงเรียน จำนวน 1 คน รองผู้อำนวยการโรงเรียนหรือครูวิชาการ จำนวน 1 คน ครูผู้สอน จำนวน 1 คน โดยขอความอนุเคราะห์ผู้บริหารโรงเรียน เลือกครูในโรงเรียน 1 คน อายุและความรับผิดชอบด้านการบริหาร เป็นผู้ให้ข้อมูล รวมผู้ให้ข้อมูลทั้งสิ้น 1,038 คน

2. ตัวแปรที่ศึกษา

เนื่องจากการศึกษารูปแบบความสัมพันธ์โครงสร้างเชิงเส้นซึ่งเป็นรูปแบบที่อธิบายความสัมพันธ์เชิงสาเหตุแบบเส้นตรงระหว่างตัวแปรที่เป็นสาเหตุหรือเรียกว่า ตัวแปรแฝงภายนอก (exogenous latent variable) ตัวแปรแฝงคั่นกลาง (intervening latent variable) หรือตัวแปรแฝงส่งผ่าน (mediating latent variable) และตัวแปรแฝงภายใน (endogenous latent variable) แต่ด้วยข้อกำหนดของโปรแกรมลิสเรลได้กำหนดให้ตัวแปรคั่นกลางและตัวแปรภายในรวมเรียกว่า ตัวแปรภายในและการศึกษาตัวแปรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้วิเคราะห์และสังเคราะห์เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องโดยจัดกลุ่มตัวแปรแฝงที่ใช้ในการศึกษา ดังนี้

2.1 ตัวแปรแฝงภายนอก ประกอบด้วย

2.1.1 องค์ประกอบด้านการบริหารแบบมีส่วนร่วม วัดได้จากตัวแปรที่สังเกตได้ 4 ตัว คือ

- 2.1.1.1 ผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย
- 2.1.1.2 การบริหารจัดการศึกษา
- 2.1.1.3 การบริหารแบบมีส่วนร่วม
- 2.1.1.4 ประโยชน์ของการมีส่วนร่วม

2.1.2 องค์ประกอบด้านภาวะผู้นำทางวิชาการ วัดได้จากตัวแปรที่สังเกตได้ 5 ตัว คือ

- 2.1.2.1 การมีวิสัยทัศน์ในการบริหารจัดการ
- 2.1.2.2 ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง
- 2.1.2.3 การนิยามและการสื่อสารเป้าหมายร่วมกัน
- 2.1.2.4 การส่งเสริมและการพัฒนาวิชาชีพ
- 2.1.2.5 การนิเทศ กำกับ ติดตามและประเมินผล

2.2 ตัวแปรแฝงภายใน ประกอบด้วยตัวแปรแฝง 3 ตัว ได้แก่

2.2.1 องค์ประกอบด้านการจัดกระบวนการเรียนรู้ วัดได้จากตัวแปรที่สังเกตได้ 7 ตัว คือ

- 2.2.1.1 การจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ
- 2.2.1.2 การจัดการเรียนรู้ที่เน้นทักษะกระบวนการคิด
- 2.2.1.3 การจัดบรรยากาศที่เอื้อต่อการเรียนรู้

2.2.1.4 การจัดการเรียนรู้คู่คุณธรรม ค่านิยมและคุณลักษณะ
อันพึงประสงค์

2.2.1.5 การใช้สื่อ แหล่งเรียนรู้และภูมิปัญญาไทย

2.2.1.6 การใช้กระบวนการวิจัยในชั้นเรียน

2.2.1.7 การวัดและประเมินผลการเรียนรู้

2.2.2 องค์ประกอบด้านบรรยากาศของโรงเรียน วัดได้จาก
ตัวแปรที่สังเกตได้ 6 ตัว คือ

2.2.2.1 บรรยากาศเชิงบวกในโรงเรียน

2.2.2.2 การให้ความเป็นกันเองและความไว้วางใจซึ่งกันและกัน

2.2.2.3 การส่งเสริมให้มีการตัดสินใจร่วมกัน

2.2.2.4 การกระตุ้น จูงใจและเสริมแรงครู

2.2.2.5 ความคาดหวังต่อโรงเรียนและนักเรียน

2.2.2.6 ความพึงพอใจในการปฏิบัติงานของครู

2.2.3 ตัวแปรผล ได้แก่ องค์ประกอบด้านประสิทธิผล
ของโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา วัดได้จากตัวแปรที่สังเกตได้ 4 ตัว คือ

2.2.3.1 คุณลักษณะของผู้เรียน

2.2.3.2 ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน

2.2.3.3 การจัดการเรียนรู้

2.2.3.4 ความพึงพอใจในการปฏิบัติงานของครู

กรอบแนวคิดการวิจัย

จากการศึกษาแนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเพื่อนำมาวิเคราะห์ปัจจัย
ที่ส่งผลต่อประสิทธิผลของโรงเรียนในการบริหารโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา
กระทรวงศึกษาธิการ เพื่อกำหนดเป็นกรอบแนวคิดในการวิจัยจำแนกองค์ประกอบเป็น
ปัจจัยต้นเหตุและปัจจัยผล ดังนี้

1. ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อประสิทธิผลของการบริหารโรงเรียนขยายโอกาส
ทางการศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ
จากการศึกษาและสังเคราะห์เอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้องตามแนวคิด ทฤษฎีของ

นักวิชาการที่นำมาศึกษา ได้แก่ Hanson (1996) ; Scribner (1999) ; Lunenburg & Ornstein (2000) ; Sergiovanni (1991) ; Hoy & Miskel (2005) ; Hanson (1996) ; ภารดี อนันต์นาวิ (2546) ; อารุง จันทวานิช (2546) ; วิโรจน์ สารรัตน์ (2548) ; วาโร เพ็งสวัสดิ์ (2549) ; นงลักษณ์ เรือนทอง (2550) ; สัมฤทธิ์ กางเพ็ง (2551) ; วันเพ็ญ บุรีสูงเนิน (2552) ซึ่งผู้วิจัยได้กำหนดให้เป็นตัวแปรแฝง ประกอบด้วย 1) บรรยากาศของโรงเรียน 2) กระบวนการจัดการเรียนรู้ 3) การบริหารแบบมีส่วนร่วม 4) ภาวะผู้นำทางวิชาการ ซึ่งปัจจัยหลักทั้ง 4 ด้าน ประเมินจากปัจจัยที่ศึกษาได้ ดังนี้

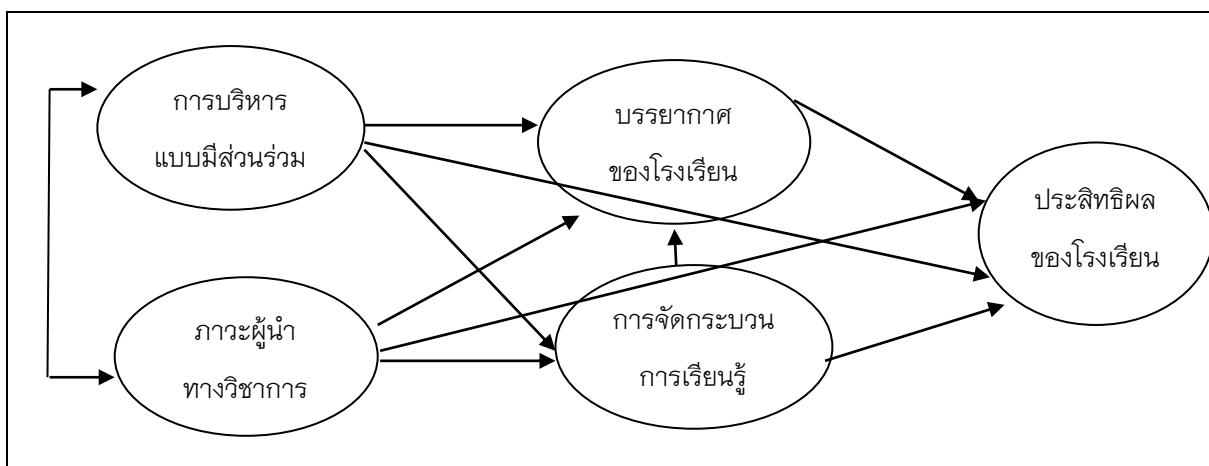
1.1 องค์ประกอบด้านบรรยากาศของโรงเรียน ผู้วิจัยได้วิเคราะห์ สังเคราะห์เอกสาร แนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับบรรยากาศของโรงเรียนของ Litwin and Stringer (1968); Ashforth (1985); Hodgetts (1990); Forehand (1993); Halpin and Croft (1996); Lunenburg and Ornstein (2004); Hoy & Miskel (2005); ภารดี อนันต์นาวิ (2545); วิโรจน์ สารรัตน์ (2548); ซึ่งเป็นปัจจัยองค์ประกอบด้านบรรยากาศของโรงเรียน ผู้วิจัยกำหนดเป็นปัจจัยภายในสามารถวัดได้จากปัจจัยที่ศึกษาได้ 6 ปัจจัย ได้แก่ 1) บรรยากาศเชิงบวกในโรงเรียน 2) การให้ความเป็นกันเองและไว้วางใจซึ่งกันและกัน 3) การส่งเสริมให้มีการตัดสินใจร่วมกัน 4) การกระตุ้น จูงใจและเสริมแรงครู 5) ความคาดหวังต่อโรงเรียนและนักเรียนและ 6) ความพึงพอใจในการปฏิบัติงานของครู

1.2 องค์ประกอบด้านกระบวนการจัดการเรียนรู้ ผู้วิจัยได้วิเคราะห์ สังเคราะห์เอกสาร แนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการจัดการเรียนรู้ของ Carter (1990); DuBrin (1998); สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (2543); นงลักษณ์ วิรัชชัยและสุวิมล ว่องวานิช (2544); สุมน อมรวิวัฒน์ (2544); ทิศนา แหมมณี (2545); สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา (2548) ; ชาญชัย อาจิณสมจารย์ (2550) ; กษมา วรวรรณ ณ อยุธยา (2550); กระทรวงศึกษาธิการ (2559) เป็นปัจจัยขององค์การบริหาร ด้านการกระบวนการจัดการเรียนรู้ ผู้วิจัยได้กำหนดเป็นปัจจัยภายในสามารถวัดได้จากปัจจัยที่ศึกษา 7 ปัจจัย ได้แก่ 1) การจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ 2) การจัดการเรียนรู้ที่เน้นทักษะกระบวนการคิด 3) การจัดบรรยากาศที่เอื้อต่อการเรียนรู้ 4) การจัดการเรียนรู้คู่คุณธรรม ค่านิยมและคุณลักษณะอันพึงประสงค์ 5) การใช้สื่อแหล่งเรียนรู้และภูมิปัญญาไทย 6) การใช้กระบวนการวิจัยในชั้นเรียนและ 7) การวัดและประเมินผลการเรียนรู้

1.3 องค์ประกอบด้านการบริหารแบบมีส่วนร่วม ผู้วิจัยได้วิเคราะห์ สังเคราะห์เอกสาร แนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการบริหารแบบมีส่วนร่วม ของ Whang.In-Loun (1981); Putti (1987); กรมสามัญศึกษา (2542); ประกอบ คุณารักษ์ (2544); ปรัชญา เวสารัตน์ (2545); วิโรจน์ สารรัตน์ (2548); ชีระ รุญเจริญ (2550); ธร สุนทรายุทธ์ (2551); จอมพงศ์ มงคลวนิช (2554) ซึ่งเป็นปัจจัยองค์ประกอบด้านการบริหารแบบมีส่วนร่วมผู้วิจัยได้กำหนดเป็นปัจจัยภายนอก สามารถวัดได้จากปัจจัยที่ศึกษา 4 ปัจจัย ได้แก่ 1) ผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย 2) การบริหารจัดการศึกษา 3) การบริหารแบบมีส่วนร่วมและ 4) ประโยชน์ของการมีส่วนร่วม

1.4 องค์ประกอบด้านภาวะผู้นำทางวิชาการผู้วิจัยได้วิเคราะห์ สังเคราะห์เอกสาร แนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องจาก Gardner (1990); Luthans Freeman (1995); Coyle (1997); Schultz (1998); Riley (2000); Lunenburg and Ornsten (2000); Robert and Christopher (2001); Roeln (2004); Jaes Spillane (2006); รัตติกรณ์ จงวิศาล (2544); นิตย สัมมาพันธ์ (2546); เนตรพัฒนา ยาวีราช (2550); วิเชียร วิทย์อุดม (2550); สุเทพ พงศ์ศรีวัฒน์ (2550); สัมมา รณนิตย (2553) ซึ่งเป็นองค์ประกอบของปัจจัยภาวะผู้นำทางวิชาการ ผู้วิจัยได้กำหนดเป็นปัจจัยภายใน สามารถวัดได้จากปัจจัยที่ศึกษา 5 ปัจจัย ได้แก่ 1) การมีวิสัยทัศน์ในการบริหารจัดการ 2) ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง 3) การเรียนรู้ร่วมกัน 4) การส่งเสริมและการพัฒนาวิชาชีพและ 5) การนิเทศ กำกับ ติดตามและให้ข้อมูลย้อนกลับ

2. ประสิทธิภาพของโรงเรียน ผู้วิจัยได้วิเคราะห์ สังเคราะห์เอกสาร แนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องซึ่งเป็นตัวแปรผลด้านประสิทธิผลของโรงเรียนสามารถวัดได้จากปัจจัยผล 4 ปัจจัย ได้แก่ 1) คุณลักษณะของผู้เรียน 2) ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน 3) การจัดการเรียนรู้และ 4) ความพึงพอใจในการปฏิบัติงานของครู โดยปัจจัยต้นเหตุและปัจจัยผล นำเสนอได้ดังภาพประกอบ 1

ภาพประกอบ 1 กรอบแนวคิดเบื้องต้นการวิจัย

นิยามศัพท์เฉพาะ

การวิจัยครั้งนี้ ได้กำหนดนิยามศัพท์เฉพาะที่สำคัญ ดังนี้

1. โรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา หมายถึง สถานศึกษาขั้นพื้นฐานในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ที่จัดการศึกษาตั้งแต่ระดับก่อนประถมศึกษาถึงระดับมัธยมศึกษาตอนต้น โดยกำหนดขนาดโรงเรียนตามเกณฑ์การจัดการจัดการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานเป็น 2 ขนาด คือ ขนาดเล็กมีจำนวนนักเรียนไม่เกิน 300 คน และขนาดใหญ่มีจำนวนนักเรียน 301 คน ขึ้นไป

2. ปัจจัยทางการบริหาร หมายถึง องค์ประกอบที่เป็นทั้งสาเหตุทางตรงและสาเหตุทางอ้อมของประสิทธิผลของโรงเรียน ซึ่งประกอบด้วย บรรยากาศของโรงเรียน การจัดการกระบวนการเรียนรู้ การบริการแบบมีส่วนร่วม และภาวะผู้นำทางวิชาการ ดังนี้

2.1 บรรยากาศของโรงเรียน หมายถึง คุณลักษณะหรือสภาพแวดล้อมของงานที่รับรู้ได้โดยผู้ปฏิบัติงาน และมีอิทธิพลต่อพฤติกรรมบุคคลในโรงเรียน ซึ่งเป็นปัจจัยสาเหตุหรือส่งผลต่อประสิทธิผลของโรงเรียน ประกอบด้วย บรรยากาศเชิงบวกในโรงเรียน การให้ความเป็นกันเองและไว้วางใจซึ่งกันและกัน การส่งเสริมให้มีการตัดสินใจร่วม การกระตุ้น จูงใจและเสริมแรงครู ความคาดหวังในโรงเรียนและนักเรียนและความพึงพอใจในการปฏิบัติงานของครู

2.2 การจัดการกระบวนการเรียนรู้ หมายถึง การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ และการจัดเนื้อหาสาระการเรียนการสอนเพื่อช่วยให้ผู้เรียนเกิดเรียนรู้โดยวิธีการที่เหมาะสม โดยผ่านการจัดกิจกรรมการส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพผู้เรียนอย่างหลากหลายซึ่งเป็นปัจจัยสาเหตุหรือส่งผลกระทบต่อประสิทธิผลของโรงเรียน ประกอบด้วย การจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ การจัดการเรียนรู้ที่เน้นกระบวนการคิด การจัดบรรยากาศให้เอื้อต่อการเรียนรู้ การจัดการเรียนรู้ควบคู่คุณธรรม การใช้สื่อและแหล่งเรียนรู้และภูมิปัญญาไทย การใช้กระบวนการวิจัยในชั้นเรียน และการวัดและประเมินผล

2.3 การบริหารแบบมีส่วนร่วม หมายถึง กระบวนการกระจายอำนาจ การบริหารลงสู่หน่วยงานผู้ปฏิบัติที่แสดงให้เห็นกระบวนการทำงานแบบมีส่วนร่วมมีความสำคัญอย่างยิ่งในการบริหารจัดการศึกษาในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานเพราะจะช่วยให้ผู้มีส่วนร่วมเกิดความรู้สึกรับผิดชอบปฏิบัติตามและยอมรับได้อย่างสมัครใจและเต็มใจ ประกอบด้วย ผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง การบริการจัดการ กระบวนการมีส่วนร่วม และประโยชน์ของการบริหารแบบมีส่วนร่วม

2.4 ภาวะผู้นำทางวิชาการ หมายถึง จิตลักษณะ พฤติกรรม และกระบวนการต่างๆ ที่ผู้บริหารโรงเรียนใช้เพื่อมีอิทธิพลหรือส่งผลกระทบต่อประสิทธิผลของโรงเรียน ประกอบด้วย การมีวิสัยทัศน์ในการบริหารจัดการศึกษา การเป็นผู้นำการเปลี่ยนแปลง การนิยามและการสื่อสารเป้าหมายร่วมกัน การส่งเสริมการพัฒนาวิชาชีพ และการกำกับติดตาม และให้ข้อมูลป้อนกลับ

3. ปัจจัยทางการบริหารที่มีอิทธิพลต่อประสิทธิผลการบริหารงานของโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษาภาคตะวันออกเฉียงเหนือ หมายถึง โครงสร้างที่แสดงความสัมพันธ์เชิงสาเหตุระหว่างปัจจัยเกี่ยวกับการบริหารจัดการกับความเป็นโรงเรียนที่มีประสิทธิผลที่มีลักษณะของเส้นโยงแสดงในรูปแผนภาพหรือเขียนในรูปสมการคณิตศาสตร์ ประกอบด้วย ปัจจัยที่เป็นสาเหตุ คือ ปัจจัยทางการบริหารซึ่งสัมพันธ์กับปัจจัยที่เป็นผล คือ ประสิทธิผลของโรงเรียน โดยเขียนเป็นชุดสมการ หรือเขียนเป็นแผนภาพจำลองความสัมพันธ์โครงสร้างเชิงเส้น

4. ประสิทธิผลการบริหารงานของโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษาภาคตะวันออกเฉียงเหนือ หมายถึง ระดับความสำเร็จหรือการบรรลุผลตามวัตถุประสงค์ / เป้าหมายของโรงเรียนที่กำหนดทั้งด้านผลผลิต (outputs) และผลลัพธ์ (outcomes) ประกอบด้วย คุณลักษณะที่บ่งชี้ในด้านต่างๆ ต่อไปนี้ คือ

4.1 คุณลักษณะของนักเรียน หมายถึง ระดับการรับรู้ของครูที่มีต่อคุณภาพของนักเรียนในด้านการแสดงออกถึงพฤติกรรมอันพึงประสงค์ด้านการเป็นคนเก่ง คนดีและมีสุข ได้แก่ ด้านความรู้ความสามารถ ด้านคุณลักษณะอันพึงประสงค์ตามมาตรฐานการเรียนรู้ในหลักสูตรสุขภาพพลานามัยและสุนทรียภาพ

4.2 ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน หมายถึง ระดับความสำเร็จในด้านทักษะความรู้ทักษะและประสิทธิผลของผู้เรียนที่เกิดจากการเรียนรู้ การฝึกอบรม ซึ่งได้มาจากการวัดและประเมินผลที่ครอบคลุมทั้งด้านความรู้ ความคิดหรือพุทธิพิสัย ด้านอารมณ์ และความรู้สึกหรือจิตพิสัย และด้านทักษะการปฏิบัติหรือทักษะพิสัยตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานกำหนด

4.3 การจัดการเรียนรู้ หมายถึง กระบวนการที่ส่งเสริมให้ผู้เรียนรักการเรียนรู้ ตั้งใจเรียนและเกิดการเรียนรู้ขึ้น ซึ่งการเรียนรู้ของผู้เรียนจะบรรลุจุดมุ่งหมายหรือไม่เพียงใดนั้น ย่อมขึ้นอยู่กับการจัดการเรียนรู้ที่ดีของผู้สอนหรือผู้เรียนด้วยเช่นกัน หากผู้สอนรู้จักเลือกใช้วิธีการจัดการเรียนรู้ที่ดีและเหมาะสมแล้ว ย่อมจะมีผลดีต่อการเรียนรู้ของผู้เรียน

4.4 ความพึงพอใจในการทำงานของครู หมายถึง ระดับความรู้สึกทางจิตใจ หรือทัศนคติที่ดีที่พอใจ ซึ่งเป็นความรู้สึกแห่งการยอมรับในการปฏิบัติงานในหน้าที่ ความรับผิดชอบส่งผลให้สามารถปฏิบัติงานให้สำเร็จบรรลุตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้

5. ตัวแปรแฝง หมายถึง ตัวแปรที่ไม่สามารถวัดค่าของตัวแปรได้โดยตรง แต่มีโครงสร้างตามทฤษฎีที่แสดงผลออกมาในรูปของพฤติกรรมที่สามารถสังเกตได้ ซึ่งในการวิจัยครั้งนี้มีตัวแปรแฝง 4 ตัวแปร ประกอบด้วย

5.1 ตัวแปรแฝงภายนอก หมายถึง ตัวแปรที่ผู้วิจัยไม่สนใจศึกษาสาเหตุของตัวแปรเหล่านี้ หรือกล่าวอีกอย่างหนึ่ง คือ สาเหตุของตัวแปรภายนอกไม่ปรากฏอยู่ในตัวแบบ ซึ่งในงานวิจัยครั้งนี้ ตัวแปรแฝงภายนอก ได้แก่ การบริหารแบบมีส่วนร่วม และภาวะผู้นำทางวิชาการ

5.2 ตัวแปรแฝงภายใน หมายถึง ตัวแปรที่ผู้วิจัยสนใจศึกษาว่าได้รับอิทธิพลจากตัวแปรใด สาเหตุของตัวแปรแฝงภายในจะแสดงไว้ในตัวแบบอย่างชัดเจน ซึ่งในงานวิจัยครั้งนี้ ตัวแปรแฝงภายใน ได้แก่ การจัดการกระบวนการเรียนรู้ บรรยากาศของโรงเรียน และประสิทธิผลของโรงเรียน

6. ตัวแปรสังเกต หมายถึง ตัวแปรพฤติกรรมที่สังเกต และวัดได้ของตัว

แปรแฝงนั้นๆ ซึ่งในงานวิจัยครั้งนี้ มีตัวแปรสังเกต จำนวน 26 ตัวแปร โดยจำแนกตามตัวแปรแฝงดังนี้ คือ

6.1 บรรยากาศของโรงเรียน ประกอบด้วย ตัวแปรสังเกต 6 ตัวแปร ได้แก่ บรรยากาศเชิงบวกในโรงเรียน การให้ความเป็นกันเองและไว้วางใจซึ่งกันและกัน การส่งเสริมให้มีการตัดสินใจร่วม การกระตุ้นจิตใจและเสริมแรงครู ความคาดหวังในโรงเรียนและนักเรียนและความพึงพอใจในการปฏิบัติงานของครู

6.2 การจัดกระบวนการเรียนรู้ ประกอบด้วย ตัวแปรสังเกต 7 ตัวแปร ได้แก่ การจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ การจัดการเรียนรู้ที่เน้นกระบวนการคิด การจัดบรรยากาศให้เอื้อต่อการเรียนรู้ การจัดการเรียนรู้ควบคู่คุณธรรม การใช้สื่อและแหล่งเรียนรู้และภูมิปัญญาไทย การใช้กระบวนการวิจัยในชั้นเรียน และการวัดและประเมินผล

6.3 การบริหารแบบมีส่วนร่วม ประกอบด้วย ตัวแปรสังเกต 4 ตัวแปร ได้แก่ ผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง การบริการจัดการ กระบวนการมีส่วนร่วม และประโยชน์ของการบริหารแบบมีส่วนร่วม

6.4 ภาวะผู้นำทางวิชาการ ประกอบด้วย ตัวแปรสังเกต 5 ตัวแปร ได้แก่ การมีวิสัยทัศน์ในการบริหารจัดการศึกษา การเป็นผู้นำการเปลี่ยนแปลง การนิยามและการสื่อสารเป้าหมายร่วมกัน การส่งเสริมการพัฒนาวิชาชีพ และการกำกับติดตามและให้ข้อมูลป้อนกลับ

6.5 ประสิทธิภาพการบริหารงานของโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ประกอบด้วย ตัวแปรสังเกต 4 ตัวแปร ได้แก่ คุณลักษณะของนักเรียน การจัดการเรียนรู้ ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและความพึงพอใจในการทำงานของครู